

ההגשמה החדשה – דיון מסכם

” בקורס פיתוח מנהלים שבו השתתפתי לאחרונה התבקש כל משתתף להביא למפגש הראשון חפץ אישי שיאפשר לחבריו להכירו טוב יותר. ללא היסוס בחרתי להביא עמי את סמל הבוגרים של ‘השומר הצעיר’ שקיבלתי בסוף כיתה י”א. זו היתה בחירה מוצלחת, כי מיד התברר לי ששניים מעמיתי הם ‘שמוצניקים’ לשעבר, וכהרף עין נוצרה בינינו הבנה שזר לא יבינה. גם בקרב מי שהיו חברי תנועות נוער אחרות עלו זיכרונות מהימים ההם, שממרחק הזמן נראים היום טובים ומלכבים.”¹

ברוח הבנה זו, שבתנועת הנוער משמעותיים מאוד האווירה, החברותא והסמלים, שמהווים שפה תנועתית, עם מושגים פנימיים, נצא לסכם את המסע להגשמה חדשה בתנועות הנוער.

בשנות המאבק על הקמת המדינה, בתקופת מלחמת העצמאות ובשנים הראשונות של המדינה הייתה ההגשמה התנועתית מקור גאווה. אהבו להזכיר אותה ולהתייחס אליה בכל פעם שהוזכרו תנועות הנוער. הבוגרים שהגשימו היו שיחת היום בסניפי התנועות. בוגרים חברי גרעינים וחברי קיבוצים הגיעו להדריך את השכבות הבוגרות וכך נשמר עקרון הדוגמה האישית והובהר כי יש לתנועה מסלול מוגדר להגשמה. חניכי השכבות הבוגרות נקראו לצאת

1 חלמיש, אביבה, 2007.ynet 21.8. מאמר ביקורת על ספרו של ראובן כהנא, 'נעורים והקוד הבלתי-פורמאלי'.

להגשמה אשר משלבת את ההתיישבות החלוצית עם תרומה לצרכי הביטחון, רעיון שהמשיך גם עם הקמת הנח"ל. במהלך העשורים הבאים המציאות השתנתה. הבעיות, שלצורך פתרון הקימו הדורות הקודמים את תנועות הנוער החלוציות, נפתרו או השתנו. כתוצאה מכך התרוקנו האידיאולוגיות של התנועות האלה ממשמעותן בעיני בני הדורות שנולדו וחיים במדינת ישראל.² בשנות ה-80' לא ניתן היה להתכחש למשבר ההגשמה בתנועות הנוער. על העובדה כי גם מקרב ההולכים לנח"ל רק מעטים נשארים בקיבוץ אין עוררין. ובחלוף השנים גם הקיבוצים כבר לא היו מסוגלים וחלקם לא היו מעוניינים להשקיע תקציבים וכוח אדם בהכשרת גרעינים שתרומתם מוטלת בספק. זאת ועוד, יעד ההגשמה המרכזי של שנים עברו כבר אינו אטרקטיבי. המציאות באמת השתנתה. אם רוצים להציב יעדים בפני חניכי תנועות נוער צריך לבחון ולמצוא כיצד היעדים יהלמו את מה שחניכי שכבות בוגרות מחשיבים כצורך אמיתי, כשליחות אמיתית, כעשייה ממשית למען החברה המוכרת להם. דהיינו: הקהילה, החברה הקרובה, משימות שמרגישים כי יש בהן צורך. תנועות הנוער חייבות להציב בפני חניכיהן יעד ממשי, אתגר שאפשר לשאוף אליו ולראות אותו כבר-ביצוע במתכונת אישית ובמתכונת קבוצתית.

המסע אל ההגשמה החדשה התחיל כבר בשנים בהן עדיין אחזו ביעד הגשמה מרכזי כמהות שלכאורה אין עליה ערעור. ראינו כיצד בדיון על מצב הנוער בשנת 1951 קמו הדוברים ותארו מציאות בה הנוער אינו שותף אמיתי לעשייה אלא שותף, בעיקר, להצהרות בדבר העשייה. כדברי טוני הלה, לדוגמה, הנוער אוהב את העלייה ולא מתעניין בסיוע היום-יומי לעולים.³

2 לם, צבי, 'תנועות הנוער הציוניות במבט לאחור', ספרית פועלים, תל-אביב 1991.

3 דברי שיח, שם.

יחד עם זאת, גם בשנים ארוכות של משבר בתנועות הנוער בכל הקשור להצבת יעדים ולהתלהבות בני הנוער, נמשכת בתנועות פעילות בהיקפים דומים לשנים עברו.

במחקרים שנעשו בשנות ה-70' ובשנות ה-80' הוערך היקף ההשתייכות לתנועות נוער בישראל ככשליש מבני וכנות שכבות הגיל הרלוונטיות (גילאי 11-18).

נראה לדוגמה ממצאים שהציג ראובן כהנא:⁴ בסוף שנות ה-80' היו כ-250 אלף צעירים בני 11-18 (כשליש מכלל קבוצת הגיל) חברים בתנועת נוער בישראל. מהם כשני שלישי היו בני 11-14 שנים. התנועות הונהגו או נוהלו בידי כ-250 מבוגרים בני 18-25 לערך וכ-1,500 מדריכים צעירים בני 14-18. במחקר אחר משנות ה-70',⁵ שכלל גם השתתפות חלקית בפעילות, נמצא שבשנת 1973 57% מבני הנוער בגילאי 14-18 לקחו חלק בפעילות של תנועות הנוער.

נתונים אלו (ונוספים) דוחקים הצידה את הטענה כי רוב הציבור לא ידע דבר על תנועות הנוער. כשליש מבני הנוער בגילאי התיכון השתתפו בפעילויות של תנועת נוער. אין מדובר בתופעה שולית או לא מוכרת במדינת ישראל. בתחילת שנות ה-80', בהצעה למת"ן כתבו אנשי משרד פרסום כי הציבור אינו מכיר את תנועות הנוער ואינו יודע כמעט דבר על פעילותן. להערכתי זו מסקנה מוגזמת ולא סבירה, השייכת יותר לתחום הקידום העסקי של כותבי המסמך ופחות לניתוח המציאות. יש לציין כי מצאנו גם בתנועות עצמן, טענות רבות על המצב ועל היחס לתנועות. אמירות על היות התנועות בלתי רלוונטיות והרהורים על כך שלא ממש מבינים מדוע צריך את תנועות הנוער היו חלק מהשגרה. הצורך בביקורת עצמית מובן והוא לעתים הדלק לפתיחת פעילות חדשה

4 הנתונים מתוך: כהנא, ראובן, 'נעורים והקודר הבלתי פורמאלי', שם, עמ' 78-79.

5 'הרצוי והמצוי בתנועות הנוער', שם.

או לקידום רעיונות תנועתיים. אולם עובדתית, אחוז השותפים בפעילות תנועות הנוער דומה בכל השנים לנתונים שהובאו לעיל. המשבר לא בא לביטוי בנפילה כמותית ובבריחה המונית מפעילות. התנועות התנהלו באופן סדיר, יצאו לטיולים, התארגנו למחנות קיץ, קיימו פעילות בימי הפעילות הרגילים וכדומה. היו משברים מקומיים, אבל תנועות הנוער היו ועודן נטועות היטב בנוף החינוכי והחברתי של מדינת ישראל.

המשבר בא לביטוי בתנועות פנימה, בגיבוש חניכי השכבה הבוגרת סביב רעיונות שיגרמו להם לראות עצמם כממשיכי רעיון תנועתי גם אחרי סיום י"ב. ההפרדה צריכה להיות בין פעילות כמדריכים וכפעילים, שם הם מביאים לביטוי יכולות הדרכה ומנהיגות בסניף התנועתי המקומי, לבין הווייתם כחניכים בוגרים אשר צועדים במשותף במסע לבירור אישי וקבוצתי של דרך ההמשך, של דרך החיים. זוהי ליבת המשבר התנועתי והיא מורגשת במרבית התנועות. כאשר היעד אליו שואפים מעורפל, מוטל בספק ולא נראה רלוונטי, התהליך לקראתו לא יכול להצליח.

ההגשמה החדשה הציבה מגוון אפשרויות. למעשה כבר אין אמירה אחידה לתנועות הנוער. משנות ה-90' הגשמה יכולה לבוא לביטוי ביציאה לשנת שירות ויכולה לבוא לביטוי גם במסגרת הדרכה בעוד המדריך עצמו עדיין חבר שכבה בוגרת. הגשמה יכולה לבוא לביטוי בהתגייסות לשירות משמעותי בצה"ל וכמובן, הגשמה היא גם דרך חיים.

תמיד היו מושגים שונים ושפה ייחודית לכל תנועה, אולם התוצאות היו דומות. כך יצאו בוגרי התנועות להכשרה ולבניית חיים בקיבוץ. כך החליטו התנועות על הגשמה קבוצתית שעונה על צרכי האומה בהתיישבות וכביטחון. אפשר היה להצטרף להכשרות ואחר כך לנח"ל ואפשר היה להימנע מהצטרפות. היו כמובן ניסוחים שונים בכל תנועה, אבל הרעיון המרכזי היה דומה.

ניתן לסכם ולומר כי תנועות הנוער יצאו למסע אל ההגשמה החדשה מנקודות מוצא דומות למדי. למשך תקופה מסוימת, ארוכה למדי, ראו בקיבוץ כלי יחידי שישמש להגשמה חלוצית של ערכיהן.⁶ גם בשנות ה-80 נכתב: "אסור לפגוע בתמיכה בתנועות הנוער. הן אולי הגורם היחיד המטפח בנוער אידיאלים וכיסופים להגשמה של ערכי היסוד הציונים והחלוציים."⁷

במהלך המסע נאלצו התנועות להתנער ולבחון את הרלוונטיות שלהן. צורך התנועות בהצבת יעדים הוא ליבת העשייה בתנועות הנוער. זה לא עוד נושא, זהו הכרח שבלעדיו תהיה התנועה כארגון שכל תפקידו להעסיק את הילדים במסגרת בטוחה. תנועת נוער נבדלת מארגון נוער או מתנ"ס בכך שהיא מחנכת להגשמת ערכים, מציבה יעדים, מטרות, תפיסת עולם לגבי אורח החיים של בוגריה ופועלת ליישומם במסגרת התהליך החינוכי התנועתי. אין מדובר במסגרת לבילוי שעות הפנאי או במסגרת לימודית. יתרונה של תנועת הנוער באופי פעולתה. ולכן, התעורר הצורך לבחון מה נכון להציע לחניכים, לבחון היכן יכול החינוך התנועתי לבוא לביטוי על הצד הטוב ביותר, לברר כיצד מבצעים תהליך של בחירה ומיון שבעקבותיו תוצבנה מטרות ראויות לבוגרות ולבוגרי התנועה. הדיון במהותו היה על ערכי היסוד הציוניים והחלוציים. מהם ערכים אלו בשנות ה-90? כיצד ראוי להציגם בפני בני נוער ולהפכם ליעדי הגשמה? המסע החל להתקרב למטרתו כאשר הפסיקו לדון על המשבר ולהסביר מה לא מצליח. לשון אחר, כבר ברור שההגשמה בקיבוץ אינה יכולה להיחשב ליעד מרכזי. כעת התעורר הצורך להחליט מה כן, מה יהיו היעדים החדשים.

6 שפירא, רנה ואחרים, 'עולמם החברתי של תנועות הנוער', עמ' 8.

7 אי"ט. 4-5-52 תמלילים משידורי רדיו וטלוויזיה. 28 פברואר-31 מאי 1989. קטע ממאמר שכתב אהרון ידלין.

לאורך כל הדרך התמודדה כל תנועה, במסגרת הפנים-תנועתית, עם הצורך בשינוי. סקירת עיתונות התקופה מלמדת שלא היה אזכור לכך לבד מכתבות בודדות, שהעלו את שאלת ההגשמה והמשבר אליו נקלעו התנועות בהקשר של יציאה להגשמה בקיבוץ. להלן קטע מאחת מהן: "בכל זאת עדיין שואלים בוגרים וחניכים שפרשו: לאן הלאה? הם מבקשים למצוא כיוון חדש של הגשמה בהמשך הדרך, במקום הגרעין שנס ליחו..."⁸

מצאנו בסקירה אזכורים רבים לפעילות התנועות, במיוחד בעיתונות מקומית. לדוגמה: מי היו הזוכים בפסטיבל התנועות, תמונות המעידות איך נראה מחנה הקיץ, כיצד סייע ראש הרשות להצלת סניף התנועה שכמעט סגר את שעריו, וכדומה. תופעה מעניינת היא יום תנועות הנוער, כשבכל שנה מצטרפות לפרויקט עוד רשויות. זהו אירוע מרכזי שמארגן בשיתוף פעולה של הרשות המקומית, תנועות הנוער בעיר ומועצת תנועות הנוער. בעיתונים המקומיים מספרים על אירועי אותו יום, מראיינים חניכים, מדריכים ומבוגרים פעילים וראשי הרשויות מספרים על תמיכתם בתנועות מתוך ידיעה ברורה כי החניכים והפעילים הם מנהיגי העתיד. מועצת תנועות הנוער החלה בהענקת אות יקר תנועות הנוער לראשי רשויות נבחרים. בכל שנה מתפרסם קול קורא להציג מועמדות ומידי שנה מצטרפים עוד מועמדים. ועדה מטעם מועצת תנועות הנוער בוחרת את הזוכים ומתקיים טקס בנוכחות שר החינוך, במהלכו מוענק האות.

בתנועות מצאו עצמן ההנהגות מתמודדות עם משברים בשאלת מסלולי המשך בתנועות. בכל תנועות הנוער השקיעו כוחות והקפידו להתמודד עם המשבר במסגרות פנים-תנועיות. היציאה מהמשבר בשנות ה-90' מלמדת שבהחלט היו כוחות. עיון בהגדרת מושג ההגשמה בתנועות הנוער השונות לימד

אותנו כי המושג בהחלט נתון לפירושים שונים. בין הגשמת הבוגר את עצמו ואת רצונותיו מתוך תקווה כי בקבלת ההחלטות הייתה השפעה גם לחינוך התנועתי, דרך הגשמה בה נתן הבוגר מעצמו למען הקהילה במסגרת שנת שירות או פעולת שירות, ועד להגשמה כדרך חיים, מסגרת בה הבוגר ממשיך להשתייך לתנועה בה צמח, לדוגמה בתנועת בוגרים. מתוך המסגרת והחיים המשותפים הוא מגשים את הערכים עליהם התחנך בהיבט של תרומה לקהילה, של עיסוק בחינוך, של קיום חיים ברמה מוסרית גבוהה ובשוויוניות.

אולם, לצד הפרשנויות השונות למושג הגשמה, ראינו כי בכל התנועות הוותיקות שקבעו יעדי הגשמה מרכזיים בשנים עברו (טרם מדינה ובראשית עצמאותה) חל שינוי של ממש בהגדרת היעדים, חלה התפתחות לכיוון של מתן לגיטימציה לכיווני הגשמה חדשים. בהחלט ניתן לאפיין את השינוי כהליכה לכיוון של הגשמה כ'חלוצ' מחנך' בכל התנועות.

במהלך המסע התגבשו בכל תנועה כיוונים חדשים, שביחד היוו את מפת ההגשמה החדשה. אם נדמה את מפת ההגשמה החדשה ללוח, הרי שניתן להציב עליו את יעדי ההגשמה ולהראות עם אילו יעדים מזדהה כל תנועה.

ראוי להבהיר, הלוח אינו מלמד על שיפוט ערכי. מיקומה של תנועה בקצה אחד של הסרגל אינו מציב אותה בדרגה גבוהה מהאחרות אלא מלמד על דגשים, תכנים ומסרים המשקפים את עמדותיה.

המסר התנועתי משמעו: היה מגשים על פי התנועה; על פי ערכי התנועה; על פי מסורת התנועה; על פי התהליך התנועתי והמסגרת התנועתית.

ולכן, מגשים תנועתי נבחן בשפת התנועה, במאפייניה ובהגדרתה למושג הגשמה. ראינו, אמנם, כי יש תנועות בהן מצהירים בפני החניכים שתנועתם שונה ואפילו עולה על תנועות אחרות, גם בהיבט הצבת רף הגשמה גבוה משל האחרים. נראה, לדוגמה,

כי בסיכום מועצה שעסקה ביעדי הגשמה בשומר הצעיר נכתב:⁹ "אחד ההבדלים בין תנועת השומר הצעיר לתנועות אחרות, הוא שהיא שמה תמיד את ההגשמה של הערכים שבהם מאמינים חברי התנועה בחשיבות עליונה. אין דיבורים בלי הגשמת הדיבורים. לכן זו התנועה היחידה שיצרה מסגרת חיים מלאה ומקיפה שבוגר החינוך התנועתי נכנס אליה ובה הוא מגשים את הערכים שספג (אם בחר לספוג) בתנועה". אולם, ניתן בהחלט לראות אמירות כאלה כחלק מהשפה הפנימית של התנועה, שמבקשת לייחד את חניכיה ובוגריה מתנועות אחרות.

במבט כולל על תנועות הנוער ניתן להכליל ולומר כי הבוגר המגשים, למעשה, מקבל את תפיסת התנועה לגבי האזרח הבוגר במדינה, בחברה. זה הבסיס להגדרתו כמגשים. הוא עבר תהליך חינוכי במהלך שנותיו בתנועה, ובהגיעו לשלב קבלת ההחלטות כבוגר, מצופה ממנו כי ערכי התנועה יהוו חלק מהותי בקבלת ההחלטות לגבי דרך החיים בה יבחר.

כל תנועה ותפיסתה. לדוגמה:

בתנועת השומר הצעיר, שואפים לקבוצות 'שומריות' שמקיימות מסגרת חיים שיתופית, ברוח "פעם שומר – תמיד שומר". בתנועת בית"ר, מצפים מהבוגרים "לפדות את תעודת בית"ר", במשמעות של לחיות את חייהם בהתכוונות לשרת את העם ולעמוד לרשות העם והמדינה. להתיישב בכל שטחי ארץ ישראל ולדאוג שיקוימו חמשת המ"מים – מלבוש, מזון, מעון, מורה, מרפא – לכל אזרח מדינת ישראל.¹⁰

ובתנועת בני עקיבא רואים את הבוגרים כמי שמשימתם המרכזית להיות שותפים במערכות ובתרומה למדינה – זו הגשמה.¹¹ ההגשמה באה לביטוי בערכי התנועה ובאופן שיבואו לביטוי

9 אש"צ 1-3. 274 (2), שם.

10 ראיון אישי, תמר טננבוים, שם.

11 ראיון אישי, דני הירשברג, שם.

בחיי הבוגר. לכן, אין זה נכון לנסות ליצור דירוג בין-תנועתי על פי מהות או היקפי ההגשמה.

המבחן, אם רוצים לבצע כזה, הוא עד כמה בוגרי תנועה מגשימים, הלכה למעשה, את ערכי תנועתם. לשון אחר, ההגשמה נמדדת בראי התנועה.

כל זה אינו גורע כהוא זה מהצורך התנועתי לטפח את יעדי ההגשמה התנועתיים. טיפוח כזה מתחייב בהינתן שהתנועה רוצה להציב רף ראוי, אותו יצטרכו לעבור חניכיה כדי להיחשב ולהיקרא בוגרי התנועה.

מפת אפיקי ההגשמה החדשה בתנועות הנוער נחלקת לחמש קבוצות, לפי התייחסות גילאית.

1. בשכבה בוגרת: פעילות בתנועה; תרומה לקהילה; הדרכה ופעילות בסניף.

2. בשנת י"ג (שנת שירות): ש"ש תנועתי; ש"ש בפרויקטים שמתואמים דרך מת"ן.

3. בצה"ל: גרעין קיבוצי; גרעין משימתי; שירות משמעותי; פיקוד.

4. אחרי השחרור מצה"ל: התלבטות אישית ובחירת מסלול לחיים.

5. כבוגרים: תנועת בוגרים; חיים שיתופיים בקיבוץ; חיים שיתופיים בגרעין; אזרח שחי לאור ערכים תנועתיים בשגרת יומו; גרעיני משימה.

את שינוי יעדי ההגשמה והוספת חדשים לאורך השנים אפשר לראות בטבלה שלהלן.

החלוקה לפי עשורים

עשור	1920	1940	1960	1980	1990	2000	יעד ההגשמה
הכשרה להתיישבות	X	X					
התיישבות בקיבוצים והקמת קיבוצים חדשים	X	X	X	X	X	X	
שנת שירות בקהילה				X	X	X	
גרעני משימה					X	X	
תנועת בוגרים				X	X	X	
אזרח תורם לקהילה					X	X	

המסע להגשמה החדשה אפשר עיון בהגדרת המשימות הלאומיות בפניהן ניצבו תנועות הנוער.

נציע מעבר בין שלוש מהויות, המייצגות את מה שרלוונטי בכל תקופה: אומה, מדינה, קהילה.

בתקופת 'היישוב', טרם הקמת המדינה, הציבו התנועות ואתן גם מוסדות ה'יישוב' את יעד ההתיישבות, ואחר כך ההתיישבות והביטחון, כיעד המרכזי של בוגריהן. האומה בונה את יישוביה ולשם כך נדרשים לכוח אדם חדור מוטיבציה שיבצע את המעבר לחיים במסגרת שיתופית. דהיינו – יעד אידיאולוגי שהצטרפות אליו משמעה קבלת רעיונות השיתופיות, וההגשמה כקבוצה, רעיון הקיבוץ.

אחרי הקמת המדינה, בראשית שנות ה-50' הציב בן-גוריון, כמייצג את המדינה, יעדים נוספים, בלי לשלול את יעד ההגשמה ההתיישבותית. לרשימת היעדים נוספו הליכה לספר, קליטת עולים,

שירות בצה"ל והצטרפות למשרדי הממשלה. לצד השינוי בהגדרת המשימה יש כאן אמירה גם לגבי צורת החיים. שהרי מי שייענה לצו השעה, ילך לעבוד במשרד ממשלתי בקריה בתל אביב, או ישרת בצבא קבע, בחר להגשים את היעד באופן אישי ולא כחלק מקבוצה שעולה להתיישב בקיבוץ. הווה אומר שהרחבת יעדי ההגשמה, כבר בשנות ה-50', משמעותה ביטול הריבונות של יעד ההגשמה במסגרת קבוצתית בהתיישבות.

תנועות הנוער לא קיבלו את היעדים החדשים כיעדי הגשמה והמשיכו לדבוק ביעד מרכזי, בדגש על הגשמה קבוצתית בהתיישבות השיתופית.

ההגשמה החדשה צמחה על קרקע המשבר ביעד ההגשמה המרכזי של הליכה להתיישבות. היעדים המתוחמים בפרק זמן מסוים (שנת שירות, שלוש וחצי שנות נח"ל) החליפו, ברוב התנועות, את המסלול של הגשמה כדרך חיים אישית או כהשתייכות מחייבת למסגרת הקבוצה. היעדים החדשים מכוונים רובם ככולם לכיוון הקהילה. בין אם מדובר בסיוע לאנשים עם צרכים מיוחדים ובין אם נרתמים להקמת סניפים והרחבת פעילות בפריפריה. בין אם מתחברים לבתי ספר לסיוע בתחומי לימודים שונים ובין אם מגבשים גרעינים שמעורבים בטיפול בנוער מנותק. ההתייחסות לחינוך בקהילה על פי צרכיה הפכה לשימת הדגש המרכזית בפעילויות הנכללות במסגרת יעדי ההגשמה התנועתיים.

כאן אנו שבים לתפקידה המרכזי של מועצת תנועות הנוער. הפעילויות בתחום הפריפריה ובתחומי רווחה וחינוך מרוכזות (בחלקים גדולים) על ידי מת"ן. התקציבים מועברים דרך המועצה ומרכזי פרויקטים נשלחים מטעמה. כך מהווה מועצת תנועות הנוער גורם מסייע בגיבוש יעדי הגשמה חדשים ובתיווך וסיוע לתנועות בנגישות לביצוע המעשי של הפרויקטים.¹²

12 ראו לדוגמה: פרויקט קליטת עלייה, פרויקט קידום הפעילות בפריפריה, ריכוז נושאי שנת שירות במת"ן, פרויקט הזהירות בדרכים ועוד.

לסיכום המסע להגשמה החדשה נתייחס לשתי תנועות נוער מרכזיות, תנועת הצופים שבמידה רבה הובילה את הכיוונים להרחבת יעדי הגשמה ותנועת הנוער העובד והלומד שהתוותה דרך לגיבוש תפיסות חדשות בשאלות הגשמה כדרך חיים שיתופית-תנועתית. עיון בתהליכים התנועתיים בתנועת הצופים ובנוער העובד והלומד יוכל להאיר בזווית נוספת את יכולותיהן המיוחדות של תנועות הנוער להתמודד עם משברים פנימיים, להעזי ולצאת מחזקות.

ראשית, תנועת הנוער העובד והלומד. התנועה הייתה הראשונה להציג מודל שלם להגשמה חדשה, בה תשולבנה המשימות הקהילתיות-חינוכיות תוך המשכת המסגרת הקבוצתית ואף הפיכתה למשמעותית ביותר, בהינתן שהמסגרת תחייב אורח חיים שיתופי מלא. בנוע"ל החליטו לראות בדילמת ההגשמה אבן דרך חיובית בתהליך קבלת ההחלטות האישי. טוב לו לחניך שיתמודד עם השאלות המהותיות, שיובילו אותו להחליט אם הכיוון התנועתי מתאים לו. התנועה לא מהססת להכריז כי בהחלטתם מוכיחים החניכים, הלכה למעשה, האם החינוך התנועתי הוטמע בהם והם מבקשים להיות חלק מהמשך התהליך, או שכעת הגיע זמן סיכום הפרק התנועתי בחייהם הצעירים. החלטה זו של התנועה היא עמידה מרשימה בפני המציאות. בהיסטוריה התנועתית אין זה סוד שהחינוך התנועתי עמד למבחן ובשנים הקודמות הוא נמצא בנסיגה מתמדת. צריך היה לשנות מציאות זו. "יש להחזיר למרכז חייה של התנועה את יסוד המשימתיות האקטיבית ואיתו את ההובלה והאמונה במחר טוב יותר וצודק יותר".¹³

במקביל, משימות לאומיות משוועות לכוח אדם איכותי שיגיע לעיירות הפיתוח, שישתלב בקליטת העלייה, שיפעל למען נוער השכונות ושיסייע בחינוך במסגרות פורמליות ובלתי-פורמליות. ההחלטה לצאת בשנת 1991 בפרויקט "להוביל שנית", שבבסיסו

ההסכמה בדבר הרחבת יעדי ההגשמה המוצעים לבוגרי התנועה, היא הסנונית הראשונה המציגה דרך מובנית ושונה מקודמותיה לבחירת יעדי הגשמה. פרויקט זה היה המשך להתנסויות בעשור הקודם, בהקמה מחדש של חוות ההכשרה וברעיונות ראשונים להקמת מסגרת המשך, תנועת הבוגרים.

בעקבות הפרויקט צמחה התפיסה של ההגשמה החדשה. ההחלטה הייתה אישית וכל חניך וחניכה מצאו עצמם עומדים בצמתים של קבלת החלטות. ראשית החליטו אם להצטרף למסלול ההגשמה, שתחילתו ביצירת מסגרת מכמה סניפים וקביעת מקום לפעילותם כחוות הכשרה. אחרי שנת חוות הכשרה יישמו את ההחלטה לצאת ביחד לגרעין נח"ל, ואחרי השחרור מהצבא החליטו אם הם ממשיכים בקומונה שתהווה חלק מתנועת הבוגרים. השינוי המשמעותי בראשית שנות ה-90' היה שינוי כפול ומשלים, התנתקות מהקיבוצים ה'מסורתיים' כיעדי הגשמה וכגורמי הכשרה, וליווי וקבלת אחריות טוטלית וארוכת טווח של תנועת הנוער על כלל תהליכי ההכשרה, הליווי וההגשמה.¹⁴ במסגרת זו נכללת דרך ההמשך בתנועת הבוגרים, שמהווה חלק מתנועת "דרור ישראל". בליבת ההגשמה החדשה בנוע"ל עומדת החלטה אישית. בתנועת הנוע"ל התפתח מודל חדש של תנועה שמציגה 'דגם טהור' לפיו תנועת הנוער ותנועת החיים חד הם. כחניך אתה עובר תהליך חינוכי בתנועה וכבוגר אתה עובר תהליך של התלבטות וקבלת החלטות, גם זה במסגרת התנועה.

התנועה קיבלה החלטה אמיצה. ברור כי התהליך יכול לגרום להתמעטות מספר החניכים. אולם, זה חלק מהתהליך ואין די בחשש מהשפעות לא קלות על התנועה כדי להפך את ההשלמה עם הצורך בשינוי מהותי, מבחינת הנהגת התנועה.

14 מיכאלי, ניר, רוזוליו, דני, "לעשות משהו גדול ביחד" שיתופיות משימתית בקבוצות מגדל העמק ונצרת עילית, בתוך: דרור, יובל (עורך), 'הקבוצות השיתופיות בישראל', עמ' 438-474.

לרעיון היציאה לחוות הכשרה הצטרפה בהמשך ההחלטה כי רק בוגרי חוות הכשרה, רק בני גרעין יכולים להדריך את חברי השכבות הבוגרות שמתעתדים לצאת לגרעין (רק גרעינר מדריך גרעין).¹⁵ החלטה זו מובילה את התנועה לרעיון הדוגמה האישית. במרכז תפיסת ההגשמה החדשה, בתנועת הנוער העובד והלומד, עומד רעיון הדוגמה האישית. אני מחנך למה שאני מאמין ולמה שאני מיישם בעצמי. למעשה, זו חזרה לראשית ימי הנוער העובד. לנערים עובדים שנותנים לחבריהם דוגמה אישית וקמים להתארגן ולדרוש את התנאים שמגיעים להם. הנוער העובד והלומד מציג ברעיון ההגשמה החדשה את הדוגמה האישית כמוטיב מרכזי. לשון אחר, הדוגמה האישית באה לכיטוי גם בראיה מפוכחת של המציאות והסכמה על שינוי יעדי הגשמה בהתאם למשימות הלאומיות הראויות אשר עומדות בפני בוגרי התנועה, מדריכה וחניכה.

כאמור, התנועה השנייה אליה נתייחס היא תנועת הצופים. מימיה הראשונים התקיים בתנועה עימות בין מצדדי הכלליות, שלא ראו צורך בהגדרה של יעד הגשמה, למצדדים בהכרזה על יעד ההגשמה המרכזי בהתיישבות השיתופית. ידם של האחרונים הייתה על העליונה בשנות המאבק להקמת המדינה, כאשר המשימה הלאומית הייתה להתיישב ולהגן. התנועה המשיכה לשלוח גרעינים לנח"ל והקשר עם התנועה הקיבוצית היה רציף. שליחי הקיבוצים הגיעו להדריך ולמלא תפקידים במזכירות התנועה. מרכז התנועה היה שליח התנועה הקיבוצית. אולם, ראינו כי לאורך השנים התעורר בכל פעם מחדש הדיון על הרחבת יעדי ההגשמה. פעילים מרכזיים, בוגרי צופים שלא היו חברי קיבוצים, חזרו ודרשו לאפשר לבוגרי התנועה למלא את ייעודם כאנשי חינוך במשימות לאומיות שאינן הליכה לנח"ל ולקיבוץ. כך צמחו גרעיני רעים ועמרי, הצטרפות לשל"ף (שמיניות לעיירות פיתוח) והדרכה בשבטים בעיירות פיתוח, באתרי קרואנים ובשכונות עולים.

בסוף שנות ה-70' כבר היו גרעיני רעים עובדה מוגמרת והוצגו כמסלול הגשמה תנועתי. התנועה עדיין הכריזה על ההליכה לנח"ל כמסלול הגשמה מרכזי, אולם בסמינרים לתלמידי י"א ביקרו בגרעיני רעים, בגרעיני עמרי ובאתרי עולים. בדיון המרכזי, כמו גם בתוכנית ההדרכה "לאן?" לשכבת י"א, הציגו את כל יעדי ההגשמה כאפשרויות לבחירה של החניכים. לא מדובר כאן באפשרויות דומות כלל ועיקר. שהרי שנת שירות, שבמהלכה תורם המתנדב למען הקהילה ולמען החברה, מסתיימת בסוף השנה ואחריה מתגייס הבוגר ובוחר בדרך החיים שמתאימה לו. לעומת זאת, הליכה לנח"ל משמעה בחירה בדרך חיים שבמרכז הווייתה הצטרפות להתיישבות שיתופית.

המציאות, יש לומר, לא נסתרה מעיני איש. ידוע היה לכל הגורמים בתנועת הצופים כי מבין ההולכים לנח"ל מתי מעט בלבד נשארו לחיות כחברים בקיבוץ אליו נשלחו. זאת אומרת, היעד ראוי אבל לא מיושם, ולעומת זאת בשנת שירות התרומה ברורה וממשית ותחושת המתנדבים היא של הגשמת יעד ראוי עד מאוד. למעשה, תנועת הצופים התוותה את הדרך לפתיחת כיוונים במסגרת שנות שירות והכרה בהם כיעדי הגשמה תנועתיים.

יש לציין כי הצופים לא היו לבד בבחירת מסלול זה. תנועות נוספות ראו בשנת השירות יעד שיש להחשיכו כיעד הגשמה. אולם הצופים היו הראשונים שצעדו בכיוון זה, וכתנועה גדולה ומשפיעה הראו בכך את הדרך לתנועות אחרות.

הצופים והנוע"ל, עם כל ההבדלים ביניהן, היו החלוץ שהאיר את יעדי ההגשמה באור חדש. המיקוד היה על החלטה אישית שבמרכזה דוגמה אישית. הדוגמה באה לביטוי בהיענות למשימות שבמציאות ימינו הן אלו שראוי להגדירן כיעדי הגשמה. ניתן לאפיין, דרך שתי תנועות אלו, שני מסלולים בהגשמה החדשה.

האחד, הנוע"ל ואתו המחנות העולים והשומר הצעיר. רואים את

ההגשמה כ'דרך חיים'. הבחירה של החניכים מובילה אותם לבחור בדרך חייהם לעתיד. לכן כל כך חשוב עצם קיומה של תנועת הבוגרים, שמהווה המשך לתנועת הנוער. חבריה הם המדריכים, נותני הדוגמה האישית והפעילים בתנועת הנוער. הדגש על הדוגמה האישית הוא המוטיב המרכזי בתהליך החינוך להגשמה. מי שאינו נמנה על המגשימים אינו יכול לחנך להגשמה.

השני, הצופים ולמעשה כל התנועות האחרות (למסלול זה משויכות גם בני עקיבא ועזרא, שבליבת התהליך החינוכי בהן נמצאת הקריאה לחניכיהן להמשיך בדרך חיים של שילוב מצוות הדת בשגרת יומם. אולם דרך זו אינה בהכרח במסגרת תנועתית, אלא בחירה אישית של בוגר לאן יפנה בבגרותו). ההגשמה משמעה נתינה לחברה ולקהילה, תוך עדיפות לשנת שירות למען החברה. אחרי השירות בצה"ל מבקשות התנועות מחניכיהן להמשיך לדבוק בערכי התנועה בהיותם אזרחים בוגרים ולבטא את החינוך התנועתי, שהוטמע בהם, בתרומה לקהילה ובמיוחד בהתייחסות לתחום החינוך.

לקראת סיום נבחן מה ההתייחסות, בעידן ההגשמה החדשה, לארבע השאלות שליוו אותנו מהפרק הראשון.

◇ האם תנועות הנוער (בתקופה הנידונה) מציבות יעד הגשמה לבוגריהן?

בשנות ה-90' ואילך יעדי הגשמה הם חלק מייעוד תנועות הנוער. ברוב התנועות ההגשמה אינה רק, ולעתים בכלל אינה, התיישבות חלוצית. ראינו את ההבחנה בין 'התנועות הכחולות' לשאר התנועות. אולם גם בננוע"ל ובמחנות העולים כבר לא מכוונים רק לקיבוץ כיעד מרכזי. כל תנועות הנוער מציבות יעדי הגשמה לחניכים הבוגרים. התהליך החינוכי בתנועת הנוער נועד להוסיף משימות ואחריות בכל שנה כדי להוביל את החניכים לקבלת החלטות אשר תקבענה את אורח חייהם בבגרותם. תוכניות הדרכה תנועתיות

מגדירות בכל שנתון את הנושא התנועתי, את המסר התנועתי המרכזי לחניכים. יש ואפילו קראו לו בשם יעד הגשמה. נראה לדוגמה את ההגדרה לפי שנתונים בתנועת השומר הצעיר, כאשר עדיין היעד ל'דרך החיים' הוא הקיבוץ. ההגדרה משנת 1995:16

כיתה ה	השתתפות.
כיתה ו	השתתפות פעילה.
כיתה ז	פעילות בגוף הצעיר.
כיתה ח	ריכוז הגוף הצעיר.
כיתה ט	השתתפות בגוף בוגר, עבודה בקהילה, קליטת עלייה, הכנת השכבה להדרכה.
כיתה י	הדרכה, פעילות בוועדות.
כיתה י"א	ריכוז ועדות, ריכוז הקן, גיבוש גרעין, ערנות ומעורבות פוליטית בשמאל הישראלי.
כיתה י"ב	גיבוש גרעין אזורי, גרעין נח"ל, שירות משמעותי, קיבוץ.

◇ האם ההגשמה היא רק יעד אחד ממוקד?
 לבוגרים, ברוב התנועות, מוצגים יעדי הגשמה מגוונים. הרעיון הוא שהחניכים יבחרו על פי התאמה אישית לאופיים, למטרותיהם בחיים ולאמונתם, את היעדים שיגשימו בשני ממדים. האחד – אם יצאו לשנת שירות הרי שבמסגרתה ייטלו חלק בהגשמת יעד. השני – אם בחייהם הבוגרים, כחלק משגרת יומם הם ישתלבו במשימות קהילתיות חינוכיות, יוכלו לראות זאת כחיים על פי ערכי תנועת הנוער בה התחנכו. הדברים שונים ב'תנועות הכחולות', שמכוונות לדרך חיים במסגרת התנועית.

◇ האם ההגשמה היא קבוצתית?

בניגוד למסר שכלל את כל התנועות הציוניות בשנים עברו, כאשר ההגשמה הייתה במסגרת קבוצתית, הרי שההגשמה החדשה היא בראש ובראשונה החלטה אישית. גם שלב ההגשמה, כאשר הוא במסגרת שנת שירות, הוא אישי. כשחיים בקומונה הרי שההצטרפות והעשייה הם על בסיס יכולותיך ורצונותיך. יחד עם זאת ראינו כי הרעיון של תנועת בוגרים מושך את מרבית התנועות. ההנהגות רואות בכך פתח לכוח אדם איכותי שיפעל בתנועה והמשך תרומה משמעותית של התנועה ובוגריה בקהילה. כאמור, תנועות הנוער העובד והלומד, המחנות העולים והשומר הצעיר ממשיכות לדבוק במסלול ההגשמה הקבוצתי-שיתופי כיעד הגשמה מרכזי. אולם, גם בהן למדנו על השינוי והפתיחות לגיוון היעדים. רעיון ההתיישבות במסגרת שיתופית עדיין מרכזי, אולם לא בכיוון של קיבוצים קיימים ובודאי שלא קיבוצים ותיקים ומבוססים. אלא בעיקר לכיוון של הקמת מסגרות על פי ערכי תנועת הבוגרים לבחירת דרך חיים תנועתית, ללא פסילה של השתלבות בקיבוץ כמסגרת כזאת.

◇ האם הגשמה היא דרך חיים?

כאן נמצא ההבדל המהותי ביותר בין הגשמה בימים עברו לבין ההגשמה החדשה. אם בעבר היה ברור ומוסכם כי הגשמה משמעה יציאה לדרך חיים חדשה, הרי שבעידן ההגשמה החדשה, יש תנועות (רובן) בהן ההגשמה יכולה לבוא לביטוי במסלול של שנה, בבחירה של תחום אחד לעסוק בו כחלק ממכלול שבמרכזו עיסוק בנושאים אחרים ובשגרת חיים שחלק ממנה הוא התנדבות ופעילות קהילתית. אפשר לומר שההגשמה החדשה מאפשרת הגשמה של מושג ההגשמה. בתחילה דובר על שנת שירות בעיירות פיתוח, אחר כך כבר נכללו בהגדרה שנות שירות כמדריכים בתנועה ובהמשך גם שנות שירות שמצטרפים אליהן לא רק בוגרי תנועת נוער אלא בוגרי י"ב שרוצים לתרום שנה לטובת הקהילה, החברה.

ההגשמה אינה כיוון שלילי. זוהי הכרה בעובדה שיש תחומים רבים אשר ראוי לתרום במסגרתם ולסייע לחלשים בחברה, לאנשים עם צרכים מיוחדים, לעולים ולמסגרות שונות. זה הרעיון בשנת שירות, ומרגע שהוא יכול להיחשב כיעד להגשמה תנועתית ברור שיורחבו הגבולות ויצורפו נושאים נוספים למסגרת.

במישור ההצהרתי, כל תנועות הנוער רואות את ההגשמה כדרך חיים. רוב התנועות מביעות תקווה שבוגריהן יחיו את חייהם על פי ערכי התנועה וברוחה, אך אינן מאמצות תהליך חינוכי שהצטרפות אליו משמעה בחירה בדרך חיים שהיא המשך החינוך התנועתי. שונות בכך, כאמור, 'התנועות הכחולות' – הנוער העובד והלומד, השומר הצעיר והמחנות העולים.

במישור המעשי, 'התנועות הכחולות' דורשות מבוגריהן לקבל החלטה על המשך ב'דרך חיים' של התנועה. דרך הכוללת המשך בתנועת הבוגרים, עשייה חינוכית, פעילות בתנועה וחיים על פי ערכי התנועה.

אפשר להציע סיכום נוסף לנושא ההגשמה החדשה ושאלת ההגשמה כ'דרך חיים'. תנועות הנוער שהחליטו לשים את הדגש על שנת שירות ובחירת מסלולים שיהלמו את יכולות הפרט למען תרומתו האישית לחברה, ויתרו למעשה על האמירה התנועתית שהגשמה היא 'דרך חיים' ולא מסלולים ממוקדים וקצרי טווח. הוויתור נבע מכמה גורמים שהצטברו יחדיו:

המציאות הישראלית בה הוצבו בפני הנוער בכלל ותנועות הנוער בפרט אתגרים בדמות משימות לאומיות. משימות שלפיתרון צריך לגבש מסגרות. המסגרת המצליחה ביותר הייתה שנת השירות שהחלה סוחפת אלפי בני נוער אשר ביקשו לדחות את השירות בשנה ולחוות שנה של בחינה והתמודדות עם קשיים, עשייה למען החברה ותרומה בתחומים נחוצים.

המציאות התנועתית, שבה כבר ברור שהקשר עם הקיבוצים אינו אטרקטיבי ולמעשה אינו אמיתי. גם בין ההולכים לנח"ל, הרוב המוחלט כלל אינם חושבים לבחון את ההישארות בקיבוץ.

מה עוד שהקיבוצים כבר שנים לא במעמד הייחודי שהיה שמור להם בשנות המדינה הראשונות כיעד הגשמה מועדף. המציאות הפנים תנועתית. בכל תנועה מגיעים למסקנה שהצבת יעדים אינה סיסמה. צריך להציב יעדים שיש מסלול רציני ואפשרי למימושם וכאלה שיהיה ברור לאן יוצאים במסגרתם, מה המשימות ומה התרומה לחברה במהלך שנה זו וכמובן, התרומה לבוגר בעקבות שנה כזאת.

בתקופת המאבק להקמת המדינה היו ויכוחים ואי הסכמות. אולם, בראייה של שנים לאחור דומה שהמשימה הלאומית הייתה מוסכמת. כך פעלו גם תנועות הנוער, כל אחת ברוחה המיוחדת ובהתאם למסורתיה הפנימיות. אבל, כולן קראו לבוגריהן לצאת להגשמה קבוצתית בקיבוצים.

המסע אל ההגשמה החדשה התחיל בשנים הראשונות של מדינת ישראל, כאשר התחילו להיווצר סדקים בחומת ההגשמה האחידה. הוצגו יעדים חדשים, תחילה בהיסוס וכמעט בחשאי, והתנועות היטלטלו בין משברים, שנחשפו בעיקר במסגרות הפנים-תנועתיות. גם בזמנים קשים המשיכו התנועות לפעול, ובפעילות השתתפו בני הנוער בהיקפים דומים במשך כל השנים.

נקודת התצפית במסע, ממנה ראו הראשונים את האופק בדמות ההגשמה החדשה, הייתה בראשית שנות ה-90, שנת 1991 ליתר דיוק. מאז התנהל המסע בצירים מקבילים.

ציר אחד, בו תנועות הנוער נקלעו למאבקים קשים בענייני תקציב, הכרה ממלכתית ושאלת השתייכות תנועות חדשות למסגרת מועצת תנועות הנוער המשותפת. במאבקים אלו התגבשה מועצת תנועות הנוער לגוף ארגוני אשר היטיב לנווט, בשיתוף מזכ"ל התנועות. בסופו של תהליך הגיעו התנועות לחוף מבטחים תקציבי, מציאות שמאפשרת מרחב לפיתוח תוכניות ולהשקעה בתהליכים חינוכיים. בפרק על מת"ן ראינו כי התנועות הצליחו לשתף פעולה בנושאים שהסתבר כי הם בליבת היעדים של כל

התנועות המשתתפות. כך בקליטת עלייה וכך בטיפול בנוער עם צרכים מיוחדים, כך בחיזוק הפריפריה וכך בניסיונות לצמצום הפערים בחברה. העובדה שבמת"ן השכילו לתת את הפתרונות הארגוניים, גרמה לכך שלמעשה מצאנו במת"ן ביטוי למגמות ההגשמה החדשה בתנועות הנוער. כאשר נושאים ממלכתיים הפכו גם ליעד לשנות שירות ולשימת דגש בתנועות הנוער, הייתה מת"ן במקום כדי להוות גורם מרכז ומארגן.

ציר שני, בו צעדו התנועות במסע שדרש אומץ רב וקבלת החלטות שבהחלט יכולות היו לגרום לפגיעה קשה בהן. מסע אל הגדרות חדשות של יעדי הגשמה והתאמה של יעדי התנועות למציאות הישראלית. המסע כלל פנייה לקהילה, הצהרה כי בוגרי התנועות, בהיותם החלוצים ההולכים לפני המחנה, צריכים לעסוק בחינוך וזה ייעודם בעידן החדש, הכרעות עקרוניות לכיוון של השקעה מסיבית בפריפריה ובאוכלוסיות חלשות ומיוחדות מכיוון שזה צו השעה והתנועות נענות לצו זה, רענון של מטרות התנועות והיפרדות ממסורת ארוכת שנים, בחלק מהתנועות, שבה התנועה מחנכת עד כיתה י"א ואחר כך יבואו השליחים מהקיבוץ והחינוך יוטל על כתפיהם. אין לראות אמירה זו כהצהרה שהתנועות זנחו את חניכיהן הבוגרים. אולם, בתקופה בה החניכים עברו לפעילות במסגרת ובגרעין מכיתה י"א, הם המשיכו רק כפעילים, מרכזים ומדריכים בתנועה ולא כפי שהיו עד אותו שלב – חניכים בתנועה ובנוסף לכך פעילים. כאשר אין מסגרת וגרעין ממשיכים בתנועה להקצות מדריכים לחניכים הבוגרים ופעילותם ממשיכה להיות חלק בלתי נפרד מפעילות השכבה הבוגרת בסניף. כאשר התנועה רואה עצמה כמקור הסמכות להתוויית דרך חיים או להקניית ערכים שיהוו בסיס לבחירת הבוגר בדרך החיים שלו, זו אמירה חינוכית משמעותית. לא בכל התנועות יושם המודל הזה במלואו, אבל כל התנועות שאפו ושואפות, במסגרת ההגשמה החדשה, להקים תנועות בוגרים ולראות את בוגריהן שותפים גם בחייהם הבוגרים בסיוע לתנועה ובדוגמה אישית של אזרחים פעילים בקהילה.

השיח הערכי בתנועות הנוער, כל אחת על פי תפיסותיה החינוכיות והארגוניות, בא לביטוי בהמשך חיפושיהן אחרי אפיקים חדשים שילהיבו את הנוער ויהוו תרומה לחברה ולקהילה בישראל. כך אנו מוצאים מדי שנה אלפי בוגרי תנועות הנוער שיוצאים לשנת שירות, ועונים על צרכי השעה של מדינת ישראל כאשר הם מלווים מועדונים, מפעילים קבוצות, מסייעים לנערים ונערות עם צרכים מיוחדים, מפתחים כישורי חיים בתוך מערכת החינוך הפורמאלי, ומשקיעים ימים כלילות בשיקום בני נוער אשר פעילות בתנועה היא אולי הסיכוי האחרון שלהם לחזור לשגרה ברוכה בחברת הילדים הנורמטיבית.

המסע אל ההגשמה החדשה הגיע ליעד, אך טרם נשלם. תנועות הנוער מרחיבות בהתמדה את פעילותן. פרויקטים התווספו למפת הפעילות, בחלקם מנוהלים על ידי מת"ן ובחלקם ביוזמות של התנועות. די אם נזכיר, כדוגמה, את פרויקט הפעילות בקרב גיל הזהב ואת הפעילות בפריפריה שמאורגנים באמצעות מת"ן, או את פעילות צופי שב"א, שבטי תנועת הצופים בקהילה האתיופית.

מעמדן של התנועות התחזק כאשר זכו להכרה ממלכתית עם ההחלטה להעניק למת"ן, כמייצגת את תנועות הנוער, פרס ישראל לשנת תשס"ח (2008) על מפעל חיים. בנימוקי הוועדה נכתב: "תנועות הנוער מהוות מסגרת לשיח ערכי ולעשייה הלאומית, הציונית, החברתית, החינוכית והציבורית, על פי ערכי מגילת העצמאות וצרכי השעה של מדינת ישראל."¹⁷

בערב יום העצמאות באותה שנה (2008) הדליק מזכ"ל מת"ן, נפתלי דרעי, משואה, בשם תנועות הנוער.

ארגונים שונים, ובהם ארגונים עסקיים שמקדישים זמן ומשאבים לטובת הקהילה, החלו לפנות אל מועצת תנועות הנוער בהצעות

17 אתר האינטרנט של מועצת תנועות הנוער tni.org.il תחת הכותרת: פרס ישראל למועצת תנועות הנוער תשס"ח.

לשלב בפעילות את התנועות. משרדי ממשלה גילו את הפוטנציאל הטמון בבני נוער, חדורי מוטיבציה, שיתנו כתף למפעלים ולמבצעים (ראו לדוגמה את הפעילות, לאורך שנים, עם משרד הקליטה והפעילות בשנים האחרונות עם המשרד לאזרחים ותיקים, ועם המשרד להגנת הסביבה). בנוסף, מוצאים עצמם חניכי התנועות שותפים למפעלי התרמה ולסיוע לנזקקים, בשיתוף פעולה עם עמותות שונות.

הכיוון של שיתוף תנועות הנוער ופנייה אליהן לשיתופי פעולה מלמד על מודעות לקיומן של התנועות ועל הערכה של איכות פעילותן. העתיד ילמד לאיזה כיוונים נוספים ומאתגרים יפנו התנועות. בין אם באמצעות מת"ן ובין אם ביוזמות מקומיות וביוזמות של בני נוער. נזכור כי רעיונות כמו גרעיני רעים, חוות הכשרה, שמיניות לערי פיתוח, שנת אתגר ונוספים, צמחו בתנועות הנוער ויושמו על ידי בני נוער שהחליטו כי המעשה ראוי. כחלק מהתהליכים החינוכיים בתנועות מתקיימים דיונים על דרכי ההגשמה, על הרלוונטיות של התנועות ועל האופק שמציעות תנועות הנוער ותנועות הבוגרים, אלו שכבר קמו ואלו שמתעדרות לקום, לחניכיהן ולאזרחים הבוגרים של מדינת ישראל.

דומה ששימתן של תנועות הנוער היא להוכיח, בכל פעם מחדש, כי הולמות אותן מילות השיר: "שירה הנער שיר עתידנו".¹⁸